

UPPLANDSMUSEET 2020

VERKSAMHETSBERÄTTELSE OCH ÅRSREDOVISNING

UPPLANDSMUSEET

INNEHÅLL

INLEDNING	3
KUNSKAPSUPPBYGGNAD	5
VÅRD AV SAMLINGAR OCH MILJÖER	14
KOMMUNIKATION	20
HEMSLÖJD	31
ÖVRIG VERKSAMHET	34
BESÖKSSTATISTIK	36
ÅRSREDOVISNING	38

Omslagsbild: Akademikvarnen. Foto Anders Tukler.
Redaktör: Berit Schütz
Grafisk form och produktion: One Of The Faces 2021.

I DESSA TIDER...

Är nog den fras som både hörts och lästs mest under 2020. Varje år är annorlunda men skillnaderna är sällan så stora. Så såg vi även på 2020 när vi planerade året.

Sen kom den, pandemin med stort P, och plötsligt var inget sig likt. Den 12 mars, på ett extrainsatt ledningsgruppsmöte, fattade vi beslutet att stänga museet. Vi var bland de första att fatta beslut om stängning och vi gjorde det innan all information som vi nu har fanns. I efterhand så kan vi konstatera att vi gjorde det rätta. Vi satte det mest värdefulla vi har på museet främst. Personalen!

I samma stund som vi beslutade att stänga så påbörjades även arbetet med att förbereda en framtida öppning. Ett otroligt arbete genomfördes och när rekommendationerna möjliggjorde en öppning var vi mer än förberedda.

Vi har en mångfacetterad verksamhet där varje del är lika viktig. I år har alla avdelningar gjort mer än någon kunnat begära.

Arkeologi och Kulturmiljö lyckades få mer uppdrag än vi kunde hoppas på och gav aldrig upp fast det såg mörkt ut under våren.

Forskningsavdelningen har utfört massor av viktigt arbete där samtidsdokumentationen av Coronapandemin skapade ett extra stort intresse.

Administrativa avdelningen såg till att alla fick de förutsättningar som behövdes för att kunna jobba hemma i så stor utsträckning som möjligt.

Kommunikationsavdelningen har möjliggjort att vi kunnat hålla öppet när så var möjligt och då även Disagården under sommaren och med bra extern information till våra besökare.

Säkerhet och teknik har hållit koll på det viktiga dagliga arbetet som inte blev mindre under året med alla nya parametrar.

Samlingsavdelningen har tagit emot flera större samlingar under året där mängder av föremål från Uppsala Gamla Teater sticker ut mest. I vanlig ordning har även våra fantastiska medarbetare i Morgongåva skannat och dokumenterat det viktiga material vi förfogar över.

Trots ett år som inte liknade något annat så lyckades vi även ta en ny varumärkesplattform i mål. Ett arbete som större delen av personalen var delaktiga i. En viktig pusselbit för framtiden.

Det är även när år som 2020 dyker upp som man är extra glad över att ha en kunnig och engagerad styrelse och ett fantastiskt samarbete med en av våra grundare, Upplands Fornminnesförening och Hembygdsförbund.

Under året fick vi även möjlighet att göra verksamhet som annars inte skulle varit möjlig tack vare Region Uppsala. För det är vi väldigt tacksamma och glada för det fina samarbetet.

Det är omöjligt att lyfta allt fantastiskt som utförts under året. Ett speciellt år. Ett skitår, bokstavligt talat, där personalen lyft sig högre än någon kunde begära. Det som skrivits här är bara ett skrap på ytan och mer fördjupning av vår verksamhet finns på kommande sidor.

Daniel Wetterskog
Länsmuseichef/Landsantikvarie

Några av alla de dörrar som ingår i föremålsförväret från Uppsala Teater.
Foto Berit Schütz.

KUNSKAPSUPPBYGGNAD

FORSKNING VID UPPLANDSMUSEET

Den vetenskapliga kompetensen är generellt hög vid Upplandsmuseet. Sammanlagt 10 av medarbetarna har genomgått (8) eller genomgår forskarutbildning (2). Detta utgör 21 % av museets samtliga 47 årsverken för år 2020. I jämförelse med andra läns museer är det en hög siffra. Forskning finansierad med externa medel utförs, förutom på forskningsavdelningen, även av medarbetare vid avdelningarna Kulturmiljö och Arkeologi.

Docenter	arkeologi, konstvetenskap	2
Doktorer	arkeologi, ekonomisk historia, historia, kulturgeografi	5
Licentiater	agrарhistoria	1
Doktorander	arkeologi	2

Sammanställningen gäller Upplandsmuseet generellt.
Doktoranderna är knutna till Uppsala universitet.

Den nya museilagen stipulerar under paragrafen om Kunskapsuppbyggnad att "Ett museum ska bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad, bland annat genom att ha hög kompetens inom sitt ämnesområde." (Museilag 2017:563). Genom sin stora andel forskarutbildad personal möter museet väl den nya lagens krav.

DOKTORANDER

Två medarbetare vid avdelning Arkeologi är tjänstlediga för doktorandstudier. Båda avhandlingsprojekten ligger vid institutionen för arkeologi och antik historia vid Uppsala universitet. Det är dels "Outlanders: Resource Exploitation, Production and Trade in Mid Iron Age Sweden" som behandlar utmarkens roll i samhällsutvecklingen under yngre järnåldern, dels "Den medeltida stadens dynamik – materiell kultur och social identitet i Uppsala". Båda medarbetarna beräknas vara klara under 2021.

AVDELNING FORSKNING

Vid avdelning Forskning har det under 2020 bedrivits en mångsidig verksamhet som i många fall utförts digitalt. Avdelningens anställda har medverkat i ett flertal publikationer, med digitala föredrag på workshops i och utanför länet liksom internationellt samt deltagit i referensgrupper och formaliserade nätverk samt på olika sätt samverkat med universitet, högskolor, myndigheter, andra museer samt med hembygdsföreningar. På grund av pandemin har deltagandet vid olika konferenser och liknande varit mer begränsat än normalt. Föredrag har hållits bland annat om projektet kring Sankt Görans draken, om medeltida djursymbolik, om järnålder kring Hågahögen, om museets kommande kunskapsprogram och samtidsprojektet *Ställa in – ställa om*, om vardagslivet i regionen under pandemin. Avdelning Forskning har medverkat med två filmer i Utbildningsradions satsning *Länsmuseerna berättar*, en film om Albertus Pictor och en om Runriket Uppland; den senare i samarbete med Runverket vid Riksantikvarieämbetet.

På avdelningen har fyra medarbetare varit verksamma, tre av dessa är forskare; i arkeologi, konstvetenskap respektive kulturgeografi. Forskarna har på deltid varit finansierade i externa projekt med medel från Vetenskapsrådet, Lunds stift, Berit Wallenbergs stiftelse och FORMAS, medel som erhållits i konkurrens. Övrig anställd på avdelningen har varit en timanställd, erfaren bibliotekarie som ansvarat för biblioteket.

FORSKNINGSPROJEKT

Under året har flera projekt slutförts och nya har initierats. *S:t Görans och draken*, visar hur ett nationalmonument kan avlockas nya grundfakta och bidra till en helt annan bild av det sena 1400-talet än den gängse. Projektet har drivits med medel från Berit Wallenbergs stiftelse. Publikationen utkommer våren 2021.

En delatapp av projektet *Lunds domkyrka*, finansierat av Lunds stift, är klar. Publicering sker i ett flerbandsverk som kommer att ges ut 2023.

En av informationsskyltarna vid Klosterparken. Foto Olle Norling.

Klostergatan 2, ett forskningsprojekt som drivs i samarbete mellan museet och Kungl. Gustav Adolfs Akademien, har väsentligt ökat kunskapen om stenhuset på Klostergatan 2 i Uppsala och stadsgården som den ingått i, en grannbyggnad belägen direkt invid franciskankonventets område. Arkivmaterial, tänkeböcker och ägarlängd som kunnat rekonstrueras från slutet av 1400-talet, tillsammans med byggnadens historia, belyser området på östra sidan om ån över tid. Publikationen som bekostades av akademien utkom 2020.

I det publika projektet Klosterparken, har faktaunderlag tagits fram för texterna till de informations-skyltar som har satts upp i anslutning till lekparken på platsen för det gamla franciskankonventets byggnader i Klosterparken i Uppsala. Skyltarna tillkom under 2020 som ett led i ett samarbete mellan olika avdelningar vid Upplandsmuseet och Uppsala kommun.

Hågaprojektet – syftet med projektet är att belysa Hågas roll under bronsålder och järnålder lokalt. Hur har miljön med fornlämningar, fynd och landskap i hela Hågaåns dalgång förändrats i ett långtidsperspektiv under järnålder och vilken roll har området spelat regionalt och i Skandinavien? Flera

arkeologiska undersökningar har utförts, men inte fått en samlad belysning trots att miljön är av riksintresse och av mycket stor betydelse - ett nav i bronsålderns, men även järnålderns landskap. Projektet har pågått under året. Medel söks för publikationen, där en rad författare fördjupar olika perspektiv på miljön och kringliggande landskap.

Inom projektet *Det delade landet. Samisk äldre historia i Uppland*, har förberedande inventeringar och rekognoserings ägt rum av lämningar av samiska boställen från historisk och nyare tid i Östervåla och Nora socknar i norra Uppland. Det har skett i samarbete med avdelning Arkeologi inför de stundande arkeologiska undersökningarna sensommaren 2021. Projektet leds av docent Jonas Nordin, Historiska museet och Stockholms universitet och sker i samarbete med Länsmuseum Gävleborg, Dalarnas museum, Upplandsmuseet och Gaaltje, Forskning och Arkeologi, sydsamiskt center i Östersund. Det finansieras med bland annat Centralmuseimedel från Riksantikvarieämbetet.

Publikationen från projektet *Mobilitet och identitet bland individer begravda i kammare och båt i östra Sverige 300–1100 e.Kr.* har skjutits framåt i tid. Det är den arkeologiska och humanistiska de-

len av ett större projekt, som delvis på grund av att publiceringen av DNA-analyserna i den naturvetenskapliga delen av projektet försenats, ännu inte utkommit. Den naturvetenskapliga delen kommer att slutföras under 2021.

Formas-stödda projektet *(O)Möjligheternas landsbygd*, där individer, företrädare för föreningsliv och kommunal verksamhet har intervjuats om livsvillkor för den som lever med funktionshinder på landsbygden. Väsentligt är även hur företrädare för både funktionshinder- och landsbygdsorganisationer resonerar kring dessa frågor, och hur kommuner arbetar med dem. Projektet är i sin slutfas.

För det tvärvetenskapliga mindre projektet *Mälardalens äldsta metallbantering* har anhållits om uppskov med att nyttja medlen eftersom pandemin medfört att det inte varit möjligt att få tillgång till Historiska museets samlingar. Projektet syftar till att arkeologiskt undersöka det förmodade ugnspreparat från bronsåldern som påträffades vid undersökningar i Hallunda (södra Stockholm), vilket kan ha relevans för metallhanteringen i Håga. Projektet genomförs i samarbete med Historiska museet och de naturvetenskapliga/tekniska analyserna finansierades genom medel från Gad och Birgit Rausings fond.

Ytterligare ett projekt sker i samarbete mellan avdelningarna Kulturmiljö och Arkeologi och Uppsala universitet: *Kring ringgatan, Ekeby by i Vänge*, ett nystartat projekt stöttat med FoU-medel från Riksantikvarieämbetet, som leds av lektor Rosemarie Fiebranz vid Historiska institutionen, Uppsala universitet.

SAMTIDSUNDERSÖKNINGAR

Ställa in - ställa om, Coronaprojektet, om människors vardagsliv och dess förändring under pandemin i regionen. Under året har material samlats in i form av intervjuer, fotodokumentation, föremål och arkivmaterial och analysarbetet har vidtagit.

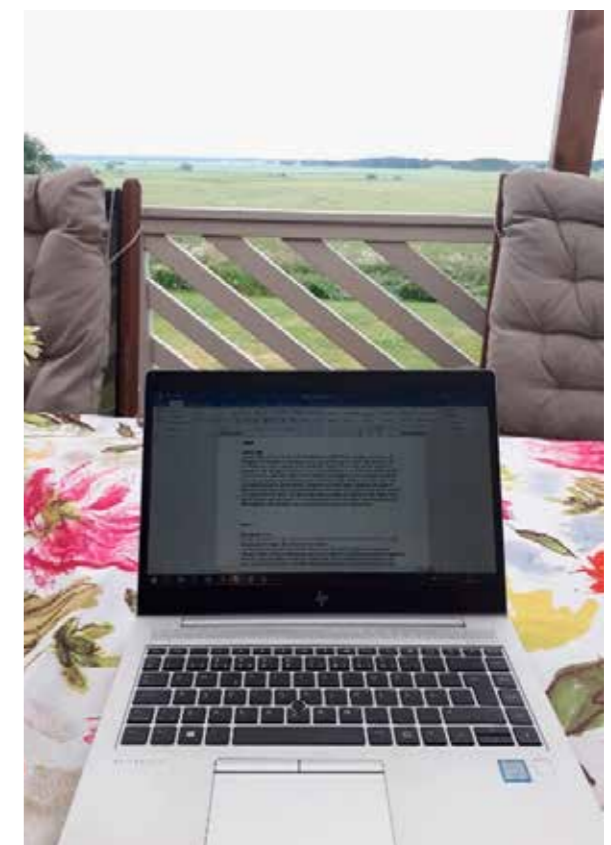
Rapporten *Lantbrukare och icke-bönder, jordbrukets förändring i en uppföljande undersökning av tre uppländska gårdar*, av Martina Nilsson utkom i början av 2020. Där speglas den förändring som skett med strukturrationaliseringar, jordbrukets digitalisering och individers ökade krav på fritid liksom klyftan mellan stad och land, att leva på landsbygden, miljöfrågor liksom framtiden för det

Tierps vårdcentral tar emot besökare. Foto Olle Norling.

Skyttar vi blivit vana vid att se, Uppsala. Foto Olle Norling.

Hemmakontoret under pandemics början. Foto deltagare Coronaprojektet.

uppländska lantbruket. Den baseras på intervjuundersökningar med tre lantbrukarfamiljer på olikstora gårdar i norra, mellersta och västra Uppland, som tidigare intervjuats av museet. Rapporten är en omarbetning av Martinas masteruppsats framlagd vid agronomprogrammet, inriktning mot landsbygdsutveckling, vid Sveriges Lantbruksuniversitet 2019. Omarbetningen har skett i samarbete med museet.

UTSTÄLLINGSARBETE

I samarbete med avdelning Kommunikation har utformning av textunderlag och urval av föremål skett inför den kommande utställningen - *Tyde den som kan* om runor och runinskrifter i Uppland, främst Uppsala län. Samarbete har också skett i arbetet inför den nya basutställningen.

REDAKTIONELLT ARBETE OCH KOLLEGIALA GRANSKNINGAR

Avdelningen Forskning har ansvarat för det redaktionella arbetet gällande årsboken *Uppland*, liksom för fortlöpande redaktionellt arbete för de olika numren av *Fornvännern*, ledande tidskrift i Sverige för arkeologi, konstvetenskap och runologi.

HANDLEDNING

Biträdande handledarskap har skett för doktorand Bettina Stolle, Stockholms universitet, med en avhandling i osteologi om den rituella hanteringen av djurben på Helgö, Ekerö socken, Uppland.

BIBLIOTEKET

Biblioteket är ett specialbibliotek för museets anställda, men tar efter överenskommelse även emot externa besökare. Bibliotekarien har varit tjänstle-

dig och ersatts av en timanställd erfaren bibliotekarie. Arbetet med att infoga en större bokdonation av Kristina och Jan Peder Lamm i museets bibliotek, liksom registrering i biblioteks databasen Libris, har pågått under hösten.

FORSKNINGSSAMARBETE

Avdelning Forskning har under 2020 tagit fortsatt stort ansvar för nätverket FOMU (Forskning vid museer). Nätverket samlar drygt 90 medlemmar från ett fyrtiotal museer och ytterligare omkring 15 organisationer, myndigheter och universitet i Sverige. Museerna behöver forskning för att fungera som kunskapsinstitutioner av hög kvalitet, men de saknar ofta den infrastruktur som finns vid universitet, som till exempel e-biblioteksresurser.

Upplandsmuseet finns representerat i referensgrupperna för projektet *the Viking Phenomenon* som leds av professor Neil Price vid Uppsala universitet och i projektet *Utmanad marginalitet, skogsbygderna i Skandinaviens inland och världen utanför 0–1500 e.Kr.*, som drivs av filosofie doktor Karl-Johan Lindholm vid Uppsala universitet och professor Eva Svensson vid Karlstad universitet.

Upplandsmuseet ingår också i den rådgivande nämnden för *LAMP, Indo-Europeans in Language, Archaeology and Mythology* som leds av Jenny Larsson, Baltiska språk, Stockholms universitet.

Forskningsavdelningen har samarbetat aktivt med universiteten i Lund, Stockholm, Karlstad och Uppsala, med Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutet för språk och folkminnen, Riksarkivet, Statens historiska museer, Stockholms stadsmuseum, Läns-museet Gävleborg, Dalarnas museum, Gotlands museum, liksom Gaaltje Forskning och Arkeologi, sydsamiskt center i Östersund.

SAMLINGAR

Under 2020 utökades samlingarna med både bild- och föremålsmaterial, både enstaka föremål i form av gåvor och arkeologiska fyndmaterial. Efter beslut från Riksantikvarieämbetet fyndfördelades under 2020 material från sex arkeologiska undersökningar till Upplandsmuseet. Undersökningarna har utförts under åren 2013–2020.

Uppsala teater, Château Barowiak, kvarteret Frigg, Vaksalagatan, Uppsala (AD322). Foto Alfred Dahlgren, 1901–1902.

Drygt 7000 objekt har registrerats in från olika arkeologiska undersökningar. Det rör sig om material från förhistoriska boplatser och gravfält samt medeltida och sentida kulturlager i städer. Till största del utgörs materialen av keramik och ben (djur och människa), både osteologiskt material och föremål som till exempel spelbrickor, islägg, kammar och nålar. Exempel på övrigt material är olika metallföremål (svärdsknappar, hästkosömmar, nitar och kistspikar), kakel, skofragment, glas, löpare, avslag och brynen. Några små fragment av rep och textilier, vilka sannolikt kommer från klädesplagg, utgör exempel på föremål av de mer ovanliga slaget. De kommer från gravar som undersöktes vid Gnista, Danmarks socken 2013.

Ett av de större föremålsintagen, utöver de arkeologiska materialen, utgörs av delar av inredningen, viss dekor, takkrona, innerdörrar, läktarbarriärer och scen-maskinerier, till den numera rivna byggnaden Uppsala (gamla) Teater också benämnd som Château Barowiak. Teaterbyggnaden låg vid Vaksalagatan där det nuvarande Stadshuset är beläget. Teatern byggdes 1841, togs i bruk samma år

Salongen i Uppsala teater, Château Barowiak, kvarteret Frigg, Uppsala (AS06540). Foto Axel Sagerholm, 1937.

och många teatersällskap kom under åren att gästa teatern. Bakom bygget stod en inflyttad luxemburgare vid namn Pierre Joseph Deland (1805–1862). Namnet Château Barowiak tillkom på 1890-talet då teatern ägdes av Carl Pershell Barowiak (1835–1911). Efter många diskussioner så revs byggnaden 1939.

Engelskspråkiga artiklar	7
Svenskspråkiga artiklar/ Skandinaviska språk	12
Bokmanus, engelska	
Bokmanus, svenska	2
Projektansökningar	9

Antalet kollegiala granskningar, peer-review, av artiklar, bokmanus samt projektansökningar.

Fikapaus för museets arkeologer Malin och Hans vid fornborgen Broborg som var en av de platser där det erbjöds guidningar på årets Arkeologidag. Foto Linda Qviström.

DEN ARKEOLOGISKA VERKSAMHETEN

För den uppdragsarkeologiska verksamheten var 2020 ett annorlunda år precis som för museets verksamhet i övrigt. Under våren ställdes ett flertal arbeten in eller sköts på framtiden och verksamheten bromsade upp. En stor del av den arkeologiska förmedlingen och dialogen med beställare, myndigheter och forskarvärlden övergick till digitala kanaler.

En del projekt löpte dock på, men först under hösten drog det arkeologiska arbetet i gång med full kraft. 2020 blev därför ett något baktungt år där vi under slutet av året genomförde ett flertal viktiga och spännande arkeologiska projekt. Med tydliga åtgärder för att förhindra smittspridning i enlighet med folkhälsomyndighetens rekommendationer genomfördes en annorlunda, men mycket uppskattad, Arkeologidag i slutet av augusti. Ett begränsat antal besökare fick guidade visningar av museets arkeologer vid Husbyborg och Gillberga i Tierp samt vid Flasta mur, Skokloster och fornborgen Broborg utanför Knivsta.

På avdelning Arkeologi har åtta arkeologer samt en extra anställd arbetat med sammanlagt 42 olika projekt. Till skillnad från föregående år har arkeologiska undersökningar i kyrkomiljöer minskat i antal medan det tillkommit fler schaktningsövervakningar för fiber runt om i Uppsala län.

Varje år, så även under 2020, sker markarbeten i länets medeltida städer; Uppsala, Enköping, Öregrund och Östhammar. När ingrepp sker i städernas skyddade kulturlager krävs vanligen en

arkeologisk schaktningsövervakning vilket är en undersökningstyp vi på Upplandsmuseet arbetar mycket med. Under året har ett flertal stora schaktningsövervakningar företagits i Uppsala i samband med ledningsomläggningar och iordningställande av gågatan i Uppsala centrum. Vi har genom dessa projekt förvärvat ny och betydelsefull kunskap om stadens historia. På gågatan mellan Stora Torget och Bredgränd har medeltida bebyggelse undersökts. På Bäverns gränd är det främst lämningar efter 1500–1600-talets bebyggelse som kommit i dagen. I området vid den historiska stadsgränsen vid Kungsgatan har vi haft möjlighet att följa vilka arkeologiska spår som finns kvar på platsen. Resultaten tecknar en bild av ett spännande gränsområde i ständig förändring. Genom arkeologin och historiska källor har områdets utveckling från åkermark via köksträdgårdsodling till stadsutvidgning och järnvägens framdragande varit möjligt att följa. I en annan del av Uppsala, på S:t Johannesgatan, genomfördes under hösten en stor schaktningsövervakning. Här grävdes rakt igenom det som tidigare var kvartermark där stadsgårdar legat från 1300-talet fram till dagens gatusträckning på 1700-talet. Sammanlagt dokumenterades delar av cirka 30 huskonstruktioner av såväl bostadshus som fähus. Från undersökningen finns ett omfattande fyndmaterial med välbevarade trä- och läderföremål. Utöver dessa större undersökningar har även ett antal mindre övervakningar gjorts i Uppsala, Enköping och Öregrund.

Exploateringstrycket i länet fortsatte under 2020 vilket återspeglades i den arkeologiska verksamheten och även utbyggnaden av fibernätet på landsbygden tog fart. På platser där fiberkablar

Typ av uppdrag	Utredning	Förundersökning	Undersökning	Schaktningsövervakning	Efterundersökning	Övriga uppdrag
Stadsmiljö			1	15	1	
Landsbygd	4	3		12		5
Kyrkomiljö				2		

Sammanställning av antalet utförda arkeologiska uppdrag under 2020 där projekten grovt delats in i uppdrag i stadsmiljöer, på landsbygd samt kyrkomiljöer utifrån undersökningstyp. I tabellen finns även 5 övriga kulturmiljöuppdrag som rör runstensvård samt återställning av ett skadat gravfält i Rasbo.

Dokumentation av välbevarad medeltid på S:t Johannesgatan i Uppsala. Foto Anna Ölund.

En nyupptäckt grav från järnåldern dokumenteras invid riksväg 55. Foto Hans Götborg.

S:t Petri nyckel kallas denna stämpel som visar att takteglat tillverkades i Lübeck mellan 1649–1759. Tegelbiten är hittad vid Snerikes nation i Uppsala. Foto Anna Ölund.

passerar fornlämning har Upplandsmuseets arkeologer övervakat markarbetet. Det har inneburit många arbetsdagar vid smala schakt bland annat i områden kring Hagby, Grillby och Tierps kyrkby. Arbetet har resulterat i ett flertal nyupptäckta fornlämningar, samt kunskap om befintliga lämningars utbredning, karaktär och dateringar, vilket bidrar med kunskap kring länets förhistoria. Under hösten gjordes också en stor förundersökning vid Ekeby i Bälinge. Resultaten visar på en intensiv bosättning från järnålder med närliggande gravfält. I Uppland som är ett av landets fornlämningstätaste landskap innebär exploateringar många gånger arkeologiska insatser i någon form. För riksväg 55, mellan Uppsala och Enköping finns ett behov av ökad trafiksäkerhet vilket gör att vägen inom vissa sträckor kommer att byggas om. Museets arkeologer har inventerat sträckor utmed vägen för att identifiera de lämningar som kan komma att beröras av vägbygget. Här hittades bland annat boplatslägen, gravar samt historisk bebyggelse som inte tidigare uppmärksammats.

Den runstensinventering som pågick under 2018–2019 gick under året in i en ny fas i och med att vårdinsatser på ett urval av runstenar företogs. Vårdinsatserna rör konservering av skadade stenar, förankring av omkullvälta eller löst stående runstenar samt vissa informationsinsatser.

Arkeologerna på museet har löpande under 2020 arbetat med analyser, fyndomhändertagande och avrapportering av genomförda undersökningar. Under året färdigställdes 16 arkeologiska rapporter, se <https://www.upplandsmuseet.se/publikationer/rapportserien/rapporter-2020/>.

Ismassor i Silbergsgruvan i Dannemora. På 1840-talet byggdes trätak för grubbålen för att undvika isbildning. Idag finns planer på att anlägga klätterled, vilket kräver att resterna av takkonstruktionerna tas bort. Museet har dokumenterat och värderat konstruktionerna. Foto Aleksandar Milosevic.

KULTURMILJÖVERKSAMHETEN

Museet har under året genomfört flera utredningar av olika typer av kulturmiljöer som syftar till att fördjupa den kulturhistoriska kunskapen. Ett projekt behandlade de historiska takkonstruktionerna i Silbergsgruvorna i Dannemora som utreddes inför en eventuellt ny klätterled. I Silbergsgruvorna har järnmalm brutits sedan 1500-talet och vid 1800-talet hade man nått så djupt att stora ismassor bildades på botten av de kalla gruvorna. För att höja temperaturen byggde man under 1840-talet tak över gruvöppningarna. Lämningar av takkonstruktionerna har undersökts och dokumenterats av museets antikvarie.

Ett forskningsprojekt där museet deltar behandlar byggnadsminnet Ekeby bys historia och en visuali-

sering av densamma. Museet bistår huvudsakligen med tolkningar av hur historiskt källmaterial kan översättas till visualiseringar av byggnader och byggnadsdetaljer. I ett projekt som syftar till att rusta Gullstigen, en historisk färdled mellan Tegelsmora och Film och numera en vandringsled, bidrar Upplandsmuseet med kulturhistorisk kompetens. Genom fördjupade studier i historiska kartor och skriftliga källor har ny historisk kunskap framtagits om Gullstigen och dess miljöer, vilket kommer att förmedlas på nya informationsskyltar. Under året har ett mindre forskningsprojekt påbörjats som syftar till att öka kunskaperna om de uppländska böndernas materiella levnadsstandard och dess förändring under 1700-talet. Projektet är relevant i förhållande till den historia som museet förmedlar om det uppländska agrarsamhället.

Några av de kabinetsfotografier som finns i museets samlingar (FN03807, FN03823, FN04150 och FN04254) och som nu registrerats och tillgängliggjorts. Fotografierna har kommit in till museet främst som gåvor, av flera olika personer och under lång tid.

VÅRD AV SAMLINGAR OCH MILJÖER

VÅRD AV SAMLINGAR

I Upplandsmuseets magasin i Morgongåva har arbetet med att ta hand om och digitalisera bildsamlingarna fortsatt på samma sätt som tidigare. Denna bildskatt som består av mer än 2,5 miljoner bildbärare visar uppländsk kulturhistoria från 1860-talet fram till idag. Arbetet med bildsamling-

arna utförs inom ramen för samverkansprojektet Kulturarvs-IT och innebär att varje bild genomgår enklare rengöring såsom dammborttagning och skannas enligt Riksarkivets föreskrifter för att sedan packas i syrafria kuvert. Dessa placeras utifrån material i något av våra klimatstyrda magasin avsedda för bland annat plast- och glasnegativ, för att bevaras för all framtid.

De skannade bilderna sparas i vår databas där även den information som följer med registreras. Varje bild taggas med namn och plats samt relevanta motiv-ämnesord för att göras så sökbar som möjligt. När digitalisering och katalogisering är klar görs bilderna tillgängliga på DigitaltMuseum för alla att ta del av (och använda enligt den angivna CC-licensen).

Upplandsmuseet förvaltar många bildsamlingar, både stora och små, och under året har det bland annat fokuserats på att ta hand om följande:

- Uppsala-Bilds arkiv som består av närmare en miljon reportagebilder tagna i Uppsala med omnejd under perioden 1940-tal till 1970-tal där UNT och Tidningen Uppsala var de största uppdragsgivarna.
- Arbetarbladets Tierpsredaktion som innefattar mer än 20 000 pressbilder tagna av journalister vid redaktionen under åren 1964–1975. Tack vare dessa bilder har vi möjlighet att studera skeenden i Tierpstrakten under den tid då den kommunala expansionen var som störst i svensk historia. De vardagsnära reportagen berättar även om tidsandan och den saknar sin motsvarighet i dagens mer pressade journalistik.
- Hilda Nyman som tog många fina personporträtt i sin ateljé i Alunda mellan åren 1907 till 1950 och efterlämnade dryga 8000 glasplåtar för oss att ta hand om.
- De bilder som togs av museets antikvarier under bebyggelseinventeringarna i Uppsala kommun under 1970- och 1980-talen.
- Familjeföretaget Skötsner-Edhunds bilder som speglar livet och människorna i Östhammar och Öregrund med omnejd från sekelskiftet 1800/1900 och hundra år framåt.

Tidigt under året uppmärksammades de kulturhistoriskt intressanta kabinetsfotografierna, dels genom en serie radioinslag på P4 Uppland, dels på grund av behovet att hitta lämpliga arbetsuppgifter för att följa uppmaningen om hemarbete. Kabinetsfotografiet, eller visitkortet som de också kallas, består av en bild som är uppklistrat på en bit kartong med storlek ca 6x9 cm och användes som namnet avslöjar från början som just visitkort. Med tiden övergick de till att bli samlarobjekt som

Verdandi – debatt om studiestöd, Uppsala universitet, Olof Palme och Birgitta Dahl. Foto Uppsala-Bild 1964.

sparades i påkostade album. De är ofta rikt utsmäckade med olika färger och fotografens tryck med sirliga bokstäver och vackra mönster. Bara genom att titta på kortens utformning och de avbildade personernas kläder och frisyrer kan vi få veta en del om upplänningars historia. På en del finns namn på de avbildade personerna skrivet på baksidan samt även årtal för levnadsår samt datum för fotograferingstillfället. Tack vare detta arbete kommer nu alster från Uppsalas pionjärer inom fotografikonsten att kunna göras tillgängliga för alla. Bland några av fotografierna kan nämnas; Henri Osti, Emma Schenson, Karl Ågren, Hermanda Wallin och Augusta Löfström.

Under 2020 fortsatte arbetet med att vårda, registrera och fotografera Upplandsmuseets föremålsamlingar. Föremålsposterna, nya som gamla, kompletterades med färgfotografier samt information. Föremåls- och fotoposter som digitaliserats har webbpublicerats via DigitaltMuseum, en för oss en mycket viktig kanal då det gäller tillgängligheten och interaktionen med användarna.

Projektet med att digitalisera Upplandsmuseets topografiska arkiv, som startade under 2017, har fortsatt under detta år. Målet med digitaliseringen är att nå en lösning där innehållet i det topografiska arkivets dokument säkras och tillgängliggörs bättre för framtiden. För Upplandsmuseets personal innebär digitaliseringen att det snabbt och smidigt går att söka efter dokument i arkivet. Att inte behöva bläddra igenom mängder med papper skapar originalhandlingarna samtidigt som det öppnar möjligheter till en webbanpassad ingång i framtiden. Framtidens arkivläggning kommer att till största delen ske digitalt.

Skuttunge kyrkas fasadrenovering omfattade hela fasaden inklusive tornet och dess lanternin. Ett riktigt höjdararbete!
Foto Sverker Larsson.

KULTURMILJÖVÅRD

Länsinnevånare och fastighetsägare kontaktar i stort sett dagligen museets antikvarier i frågor som rör kulturmiljöer och vård av kulturarv. Det kan exempelvis vara frågor om kulturhistoria knuten till områden och bebyggelse eller handla om lämpliga metoder och material inom byggnadsvård. Trots Corona-pandemin har museets kulturmiljöantikvarier kunnat, efter förfrågan från fastighetsägare, besiktiga ett flertal byggnader och bebyggelsemiljöer runt om i länet. De åtföljs av skriftliga utlåtanden med sådant som miljöernas historik, kulturhistoriskt värde och förslag på vårdåtgärder, efter vad som efterfrågas.

SAMVERKAN MED KOMMUNERNA INOM KULTURMILJÖARBETET

Upplandsmuseet ger service och rådgivning till länets alla kommuner inom plan- och bygglovshandling. Vi har en löpande dialog med kommunala handläggare i frågor som rör kulturmiljö. Sammanlagt har drygt 150 formella bygglovsärenden och lokaliseringsprövningar granskats och yttrande lämnats till respektive kommun. Även ett flertal detaljplaner från olika kommuner har granskats utifrån kulturmiljöperspektiv. Arbetet med att ta fram ett kulturmiljöprogram för Heby kommun görs i nära samverkan med kommun och Länsstyrelse. Programmet ska lyfta fram viktiga kulturmiljöer i kommunen, och arbetet sker i dialog med allmänhet, föreningar, företagare och fastighetsägare.

På uppdrag av kommunerna genomför museet kulturhistoriska utredningar. Det kan vara inför exploateringar, bebyggelseomvandlingar och andra åtgärder, och bidrar till att kommunerna kan säkerställa att kulturhistoriska aspekter i planarbeten beaktas. På uppdrag av Östhammars kommun har museet gjort en utredning av kulturhistoriskt värde för kulturfastigheter i kommunens ägo. I samverkan med Uppsala kommun har museet genomfört en kulturhistorisk klassificering av byggnader inom utpekade områden. Inom Uppsala stad har även en inventering och värdering av byggnader och miljöer längs tänkta spårvägssträckningar mot den planerade Södra staden genomförts. Under 2020 har kulturhistoriska utredningar gjorts inför detaljplaner i flera områden inom Uppsala stad, och inom Knivsta kommun en utredning av kul-

Gamla brandstationen berättar om Hebys historia som tegelmetropol. Den är ett viktigt minnesmärke över en svunnen epok.
Foto Per Lundgren.

Den tidigare lotsutkiken i naturreservatet Källarberget i Hällnäs har renoverats. Upplandsmuseet deltog som antikvarisk expert.
Foto Agnetta Pettersson.

turhistoriska värden hos landskap och bebyggelse inom två större områden.

ANTIKVARISK MEDVERKAN VID RESTAURERINGAR

Museet har medverkat med antikvarisk expertis i ett flertal ombyggnads- och restaureringsprojekt i olika typer av miljöer runt om i länet. Några exempel är vid brandskyddsåtgärder på Viks slott, restaureringen av huvudtrappan till herrgården i Österby bruk, renovering av klockställning samt Grilliska huset inom Söderfors bruk och restaurering av entrén till Idrottsparken i Östhammar. Museet har även deltagit som antikvarisk expert vid restaureringar av kulturhistoriskt värdefulla fastigheter disponerade av hembygdsföreningar: hättkvarnen i Lagga-Väsby (Lagga hbf), före detta dragontorp vid Skolstaskolan (Litslena hbf) samt Karlssongårdens mangårdsbyggnad inom byggnadsminnet Ekeby by (Vänge hbf). Andra restaureringsprojekt där Upplandsmuseet har deltagit

Det grekiska templet i Engelska parken i Söderfors står stadigt på sin bas av slaggsten. Åtgärder på grusvägarna i parken har övervakats av museets antikvarie. Foto Per Lundgren.

med antikvarisk expertis har varit vid restaurering av ekonomibyggnad på Schramska gården i Östhammar, omläggning av tak på smedsbostad i Lövestabruk och återställande av interiören i västra flygeln och åtgärder i trädgården inom byggnadsminnet Linnés Sävja. Ytterligare projekt har varit omläggning av tegeltak på Bränneriet vid Grönsö slott, renovering av stenladugård i Sparsätra och ett gruvarbetartorp i Dannemora.

ANTIKVARISK MEDVERKAN VID KYRKORESTAURERINGAR

En viktig fastighetsägare ur kulturhistorisk synvinkel är församlingar inom Svenska kyrkan, till vilka museet erbjuder rådgivning inför ombyggnationer och renoveringar. Museet har under året haft ett flertal uppdrag som antikvarisk expert vid åtgärder på kyrkomiljöer. För Åkerby kyrka har museet gjort en byggnadshistorisk utredning av dess interiör, i syfte att skapa ett underlag för en planerad ny omgestaltning. I Tensta kyrka har pastoratet ordnat tillgänglighet till de fantastiska kyrkvindarna med takstolar från 1300-talet, från tiden innan kyrkan fick sina tegelvalv. Liknande tillgänglighetsåtgärder ska göras på vinden till vapenhuset i Årentuna kyrka, och museet har utfört en kulturhistorisk konsekvensanalys av de planerade åtgärderna. Då konservatorsåtgärder gjordes i Vasagraven i Uppsala domkyrka deltog museet med kulturhistorisk expertis, och i samband med omläggning av täckhällen gjordes en översyn av kistor och puts, samt klimat. Museet har även medverkat i det fortlöpande arbetet med Faderns fönster i Domkyrkan. Andra projekt där museet

Det nya kupoltaket på Uppsala stadshuset. Upplandsmuseet är sakkunnig kontrollant av kulturvärden vid ombyggnaden av stadshuset. Foto Per Lundgren.

deltagit har varit tillgänglighetsåtgärder på Börje samt Nora kyrkogård, ändring av bänkinredning i Films kyrka, åtgärdande av rötskador i Västlands kyrka och omläggningen av bogårdsmuren vid Österlövsta kyrka. Museets antikvarier har även medverkat vid reparation av kyrktornet på Balingsta kyrka och en större fasadrestaurering på Skuttunge kyrka. På uppdrag av Gimo pastorat har en kulturhistorisk klassificering av gravvårdar genomförts på Skäfthammar, Ekeby och Hökhuvuds kyrkogårdar, liksom på Uppsala Gamla kyrkogård för Uppsala Kyrkogårdars räkning. Inventeringarna och värderingen av gravvårdar på Lövestabruks, Västlands och Österlövsta kyrkogårdar slutfördes.

ANTIKVARISKA KONSEKVENSBESKRIVNINGAR OCH KONTROLL

Vid mer komplicerade ändringar av lagskyddad bebyggelse krävs antikvariska kontrollbesiktningar. Upplandsmuseet har under 2020 skrivit antikvariska konsekvensbeskrivningar för flera kulturhistoriskt värdefulla miljöer och byggnader, bland annat inför restaurering av VVS-installationerna på Viks slott, inför nedläggande av kraftkabel i Engelska parken i Söderfors bruk och inför uppsättande av antenner på Teliahuset i Uppsala. En konsekvensanalys har utförts i samband med planerad fasadändring och om- och tillbyggnad i byggnaderna på Söderfors herrgård. Upplandsmuseet har tjänstgjort som sakkunnig kontrollant av kulturvärden vid om- och tillbyggnad av Stadshuset samt en uthuslänga vid Walmstedtska gården i Uppsala. En förutsättning för dessa uppdrag är att bebyggelseantikvarierna är certifierade.

Disagårdens nya entré har kompletterats med ett antal bumlestörrar, med planter av gammal sort. Foto Sverker Larsson.

BYGGNADSVÅRD PÅ DISAGÅRDEN

Under året har underhållet och vården av Disagårdens byggnader och hägnader fortgått på olika sätt. Det löpande underhållet innefattar byte av trasiga tegelpannor, insättning av ny papp i hängrännor av trä och omglasning och målning av fönsterbågar med spruckna glas. Under 2020 genomfördes en takomläggning på källarboden från Stora Källbo i Tensta socken. Boden som sannolikt är från 1600-talets förra hälft har ett så kallat färgtak, ett brädtak täckt med näver som hålls på plats av takved, spräckta slånor av gran. Vid om-

läggningen konstaterades att nävern hållit mycket bra men takveden var uttjänt och byttes i sin helhet. Kurs i gårdsgårdsbygge och sådant bygge i egen regi fortsatte under 2020. Ny gårdsgård byggs med sträckningar som har historisk förankring, till exempel ansluter gårdsgårdar till husväggar för att inte längre sträckor än nödvändigt ska behövas för att hägna in Disagården. Disagårdens nya entré färdigställdes, där uppländska humlesorter under hösten ger ett vackert och väldoftande första intryck av området.

KOMMUNIKATION

BESÖKSÅRET 2020 – I SKUGGAN AV CORONA

Upplandsmuseet har haft helt stängt 13/3–23/6 samt 19/12–31/12 med anledning av regeringens skärpta restriktioner för att minimera smittspridningen av Covid-19. Under de perioder den publika verksamheten höll öppet för allmänheten anpassades visningsverksamhet efter rådande rekommendationer, till exempel när det gällde antalet personer i guidade visningar, men också gällande hur många personer som totalt kunde tas emot i Akademikvarnens utställningar. Vissa program ställdes in helt. Den största minskningen i antalet besökare märks tydligt i gruppen "enskilda besökare", bland annat beroende på att Akademikvarnen (museibygnaden) höll helt stängt under vissa perioder och att evenemang som normalt drar mycket folk, till exempel Kulturnatten och midsommarfirandet på Disagården, fick ställas in.

Inför återöppnandet 23 juni 2020 arbetade vi med ett flertal riskanalyser för att kunna välkomna besökarna åter under trygga former. Nya rutiner implementerades så som installation av plexiglasskydd kring receptionsdisken, ny skyltning och ett maxantal på 40 besökare samtidigt i museet infördes.

Kommunikationsarbetet ställdes snabbt om till den nya situationen. Ett prioriterat arbete var att gå ut med aktuell information till våra besökare i museets kommunikationskanaler och att uppdatera informationen löpande. Webbplatsens startside fungerade som en samlingsplats för kriskommunikationen. Informationen på webbplatsen kompletterades med närvaro och dialog på Facebook och Instagram. Där kunde vi också besvara frågor och nå ut till fler genom att våra följare delade inläggen.

Besöksstatistik	2020	2019	2018	2017
Museibygnaden	28 238	93 132	78 886	75 297
Disagården	10 974	20 030	21 902	19 921
Walmstedtska gården	308	964	1 231	1 202
Bibliotek/magasin	19	89	129	167
Regional verksamhet	31 894	22 006	24 072	17 356
Hemslöjden/Kaniken	412	1 267	1 240	1 246
Totalt	71 845	137 488	127 460	115 189

En fråga för vår publika verksamhet under perioderna av stängning var hur vi skulle kunna visa våra utställningar och erbjuda program när besökarna inte kunde komma till oss? Det blev med kort varsel viktigt att öka museets närvaro i digitala kanaler och hitta nya sätt att tillhandahålla museets verksamhet digitalt i stället för på plats. Ett resultat av denna omställning blev att vi gjorde fler filmer, bland annat filmade visningar av museets utställningar och museifilialer. Årets stora programdagar Långfredagslaget 500 år, midsommarafteon på Disagården, Kulturnatten och program kopplat till utställningen Fristad omarbetades till digitala program som fick bra spridning i museets kanaler. En positiv bieffekt av att ändra arbetsätt var att vi kunde prova på nya format och öka kompetensen när det gäller att filma och bearbeta rörligt material. Genom filmade visningar fick vi också möjligheten att nå en publik som även i normala tider inte har möjlighet att komma och besöka oss. Resultaten blev så bra, att det redan nu står klart, att vi kommer fortsätta att tillgängliggöra museets verksamhet och kompetens genom film även efter pandemin.

Under året har det bokats in färre pedagogiska program än tidigare år. Detta gäller såväl program i Akademikvarnen som på Disagården, i professorshemmet i Walmstedtska gården och regionalt. Det ordinarie pedagogiska utbudet har anpassats efter rådande omständigheter och flera nya specialanpassade program har tagits fram. Skolor som inte kunnat besöka museet har getts möjlighet att ta del av filmade visningar och digitalt material såsom lärarhandledningar och egenhandsmaterial.

STRATEGISK KOMMUNIKATION, INFORMATION OCH MARKNADSFÖRING

Upplandsmuseet arbetar strategiskt med att utveckla den externa kommunikationen. De strategiska målen för museets kommunikation är att sprida och öka kännedom om Upplandsmuseet som helhet och synliggöra samtliga verksamheter med av tydliga mål och handlingsplaner.

Vi arbetar utifrån museets nya varumärkesplattform med kommunikationskonceptet: "Vi kan berättelserna om Uppland – människor, miljöer och föremål."

Medarbetare från alla verksamheter är delaktiga i museets externa kommunikation i form av till exempel föredrag, sociala medier, hemsidan och kontakt med press. Bland de långsiktiga målen kan nämnas:

- Öka kännedomen om Upplandsmuseet genom ökad synlighet på stan.
- Utveckla hemsidan som navet i den digitala kommunikationen.
- Sociala medier breddar, väcker nyfikenhet och skapar dialog.
- Arbeta mer med ljud och rörlig marknadsföring.
- Utveckla varumärket Upplandsmuseet

UPPLANDSMUSEETS KANALER

De kanaler Upplandsmuseet arbetat med under året är hemsida, pressrummet, kalendrier, sociala medier (Facebook, Instagram och Youtube) samt bloggar och poddar. Dessutom har vi förmedlat information om vår verksamhet genom nyhetsbrev, programfoldrar, skyltning och annonser.

Under detta år, då många aktiviteter blev inställda eller framflyttade och inbokade guidningar, nätverksträffar och föreläsningar inte kunde genomföras, har många av museets verksamheter i stället förmedlats via digitala kanaler. Allmänheten har kunnat ta del av hela museets verksamhet via våra sociala kanaler och vi kunde se en ökad interaktion bland annat genom den ökade mängden frågor som inkom. Nytt för läns hemslöjds konsulenterna var att de under året ordnade med en egen Youtubekanal.

Nytt för 2020 – en blogg om museets samlingar

I juni 2020 var det avdelning Samlingars tur att på ytterligare ett sätt nå ut med sin verksamhet genom att starta Samlingsbloggen. Under året bloggades på flera olika teman, med illustrationer av bilder ur museets samlingar. Under december gjordes ett inlägg per dag, där utgångspunkten var föremålen på plats i vårt magasin, kring dessa byggdes vidare med berättelser. Bloggen mottogs på ett mycket positivt sätt.

	2020	2019	2018
Hemsidan	160 000*	259 979 besök	-
DigitaltMuseum/sidvisningar	491 148	632 093	542 943
Facebook/Upplandsmuseet	6 644 följare	6 245 följare	5 466 följare
Facebook/Upplandsmuseet (räckvidd/antal exponeringar)	727 882	426 000	622 000
Facebook/Hemslöjden	1 426 följare	1 185 följare	979 följare
Facebook/Hemslöjden	87 230 visningar		
Nyhetsbrev/Upplandsmuseet	4 898 utskick	13 449 utskick	12 356 utskick
Nyhetsbrev/Hemslöjden	7 607 utskick	7 928 utskick	10 800 utskick
Instagram	2 871 följare	2 500 följare	1 970 följare
Instagram räckvidd (Antal exponeringar)	135 000	-	-
Hemslöjdens sidvisningar/Hemsidan	7 600	32 023	27 000
Bloggar (2 stycken)	5 601 besökare	-	-
Youtubevisningar/Upplandsmuseet	5 190		
Youtubevisningar/Hemslöjden	377		
Antal digitala besökare i samband med digitala visningar, föreläsningar, föredrag och seminarier:	6 075 besökare		

*Totalt antal besök på hemsidan. Nedgången beror bland annat på att museet haft färre evenemang på grund av Coronapandemin.

PRESSARBETE

Museets aktiva pressarbete är det mest effektiva sättet att nå ut till en stor del av regionens invånare och även nå utanför länets gränser. För att kunna mäta effekten, analysera och utveckla museets pressarbete ännu bättre har museet pressbevakningstjänsten Notified som gett följande statistik.

- Digitalt publicerade medieposter: 1 100
- Räckvidd av medieposterna: 16 000 000
- Andel redaktionella poster, artiklar i printmedia, reportage i radio och tv: 132

*endast digital kommunikation som även publiceras på webben fångas upp och syns i statistiken, vilket betyder att det redaktionella utrymmet för museet var större än siffrorna anger.

NY VARUMÄRKESPLATTFORM

Under 2019–2020 har en ny varumärkesplattform för Upplandsmuseet arbetats fram. Arbetet har bestått av informationsinsamling genom bland annat intervjuer och omvärlds- och konkurrentanalyser. Nulägesanalys och innehållet i varumärkesplattformen har arbetats fram vid arbetsmöten och workshops med museets medarbetare. Varumärkesplattformen är långsiktig och ska vara en kompass

för allt vi gör. Den beskriver det som gör oss unika och skiljer oss från andra, det som skapar stolthet, personlighet och identitet. Syftet med varumärkesplattformen är internt att skapa samsyn kring ett strategiskt och strukturerat arbete och externt att skapa engagemang, tydlighet och trovärdighet. Upplandsmuseet är en viktig kulturinstitution och samhällsresurs för regionens invånare. Varumärkesplattformen beskriver en målbild för hur museet ska uppfattas av våra olika målgrupper. Målgruppens behov är en bärande utgångspunkt för verksamhetens utveckling.

DATABASEN PRIMUS, DIGITALTMUSEUM, WEBB

Ett av sätten att nå ut med museets samlingar till användarna var att under detta år lägga extra fokus på att ställa i ordning och publicera material på DigitaltMuseum. DigitaltMuseum är den webbportal där de Primusanvändande institutionerna har möjlighet att publicera samlingarna och portalen är en mycket viktig del i Upplandsmuseets tillgänglighetsarbete. De som besöker sidan har möjlighet att söka i den del av våra samlingar som är webbpublicerad. Via portalen kan användarna ställa frågor, kommentera och komplettera redan befintlig information samt beställa fotografier. Un-

der året gjordes en mängd sådana kompletteringar och beställningar och vi kan se att DigitaltMuseum är mycket välbesökt och att det sker en stadig ökning av besökare, förfrågningar och återkopplingar. I och med att museets samlingar finns publicerade på DigitaltMuseum så finns också stora delar sökbara via K-samsök i Kringla och Europa.eu, vilket gör att förfrågningar och beställningar många gånger också kommer från andra länder.

UTSTÄLLNINGAR

Coronarestriktionerna har präglat årets verksamhet. Utställningarna har inte kunnat hållas öppna hela tiden och den planerade vernissagen av runstensutställningen blev framflyttad till våren 2021. Med museet stängt har det dock, förutom ökat utrymme för utställningsbygget, givits tillfälle att lägga insatser på underhåll och i iordningställande bakom kulisserna.

BASUTSTÄLLNINGAR

Våra basutställningar är grundade i Upplandsmuseets fokusområden och andra verksamhetsuppdrag.

LEKUTSTÄLLNINGEN LILLA KVARN

Vår fantasifulla lekutställning för barn mellan 0 och 6 år är skapad av konstnärerna Sven Nordqvist och Leif Högström och inspirerad av historiska uppländska miljöer som en brukssmedja, en gammaldags handelsbod och ett 1800-talskök från en bondemiljö. Sedan coronautbrottet har utställningen hållits stängd för att minska smittorisken. Stängningsperioden har utnyttjats till att göra vissa tillägg och förbättringar.

TIDEN I RUMMET

I utställningen om Upplands förhistoria möter vi en rad olika livsöden, från säljägarna till vikingatidens bönder. Generation efter generation – alla har de satt sina spår.

VÅRT UPPSALA

I basutställningen Vårt Uppsala behandlas viktiga händelser, personer och byggnader i Uppsala

Arbete pågår inför runstensutställningen. Foto Ylva Lewenbaupt.

stads historia. Från medeltidens Aros till folkhemets Uppsala. Den innehållsrika utställningen är ålderstigen och en förstudie har genomförts inför att starta produktionen av en helt ny basutställning om Uppsala och Uppland.

BLICKFÅNGET

De två hörmontrarna vid museets hörsal kallar vi "Blickfånget". Där brukar vi ha miniutställningar med samlingsfokus eller anknyta till aktuell utställning på våningen i övrigt. I samband med utställningarna *100 % Kamp* och *Fira demokratin*, visades bilder av demonstrationståg i regionen genom tiderna tillsammans med fanor ur Folkörelsearkivets samlingar. I och med öppningen av *I fotografiets tid - resor i Sápmi* bytte vi till samiskt tema i Blickfånget. Ur museets samlingar visades både fotografier (av bland annat Rolf Ärnströms far) en samisk kolt och rotslöjd av Gertrud Nilson. Den högra montern erbjöds till Samiska föreningen i Uppsala som visade gammalt och nytt samiskt hantverk.

UTSTÄLLNINGAR AKADEMIKVARNEN 2020

I fotografiets tid - Resor i Sápmi
Fristad
Utopi på prärien
Fira demokratin

Utställningsperiod

6 februari - 16 augusti
5 mars - 20 september
15 november 2019 -
9 november 2019 - 19 januari 2020

VANDRINGSUTSTÄLLNINGAR 2020

Berättarskåpet
På Järnets tid, Leufsta bruksarkiv
7 kg järn
Kulturkoftor och Sagotröjor

Utställningsperiod

Tierp, Knivsta, Uppsala
1/1 2020-31/12 2020
Dalarna, Gävleborg
Jönköpings Länsmuseum 7 maj-6 september

BASUTSTÄLLNINGAR

Vårt Uppsala
Tiden i rummet
Lilla Kvarn
*Blickfånget** - Samiskt i våra samlingar
*Blickfånget** - Demokratitema

Utställningsperiod

Fast utställning
Fast utställning
Stängd sedan 13 mars 2020
Miniutställning
Miniutställning

*Fast miniutställning som byter fokus

Det blev en välbesökt vernissage när utställningen *I fotografiets tid – Resor i Sápmi* invigdes den 6 februari. Eva Forsgren, ordförande i Samiska föreningen i Uppsala höll invigningstalet. Foto Olle Norling.

TILLFÄLLIGA UTSTÄLLNINGAR

UTOPI PÅ PRÄRIEN – SKULDSATT MEN SYNDFRI

Den egenproducerade utställningen i museets takvåning är en dramatisk historia om religiös utvandring från Sverige till USA under 1840-talet. Den beskriver händelserna i profeten Erik Janssons hembygd med väckelserörelse, religiösa konflikter, missväxt och ekonomisk kris, och följer "erikjansare" från Torstuna och Österunda i Uppland över havet till kolonin i Amerika. Utställningen baseras på forskning gjord på museet och gestaltas genom föremål, miljöer, bilder, texter och ljudproduktioner.

FIRA DEMOKRATIN!

I samband med 100-årsjubileet av allmän och lika rösträtt turnerar Riksdagen denna utställning som berättar historien bakom rösträttsbesluten.

I FOTOGRAFINS TID – RESOR I SÁPMI

Denna vandringsutställning (från Norges arktiske universitetsmuseum) är inte bara en resa i Sápmi utan också i fotografiets historia. Utgångspunkten är bildsamlingen efter amatörfotograf Rolf Årnström (1914–1997) som kom som lärare till Lanna-vaara sameskola år 1942, och stannade i området i sex år. Med sin kamera förevigade han möten med världen och människorna, inte minst sina elever.

I utställningen visas fotografier från 1863–2010 och förhållandet mellan fotografi, kultur, makt och identitet diskuteras.

VANDRINGSUTSTÄLLNINGAR

KULTURKOFTOR OCH SAGOTRÖJOR

Utställningen producerades av Upplandsmuseet med utgångspunkt i stickprofilen Celia B Dackenbergers böcker. De utforskar livsöden och berättelser i kultur- och litteraturhistorien genom dess stickade plagg. Berättelserna iscensattes genom foto, illustrationer, rekvisita, några med film och ljud och alla med Dackenbergers tolkningar av de stickade plaggen. Utställningen som vi själva visade under 2019 är byggd för att kunna vandra runt. Första stopp var Jönköpings länsmuseum som trots pandemin hade 28 053 besökare under visningsperioden 7 maj–6 september.

7 KG JÄRN – EN UTSTÄLLNING OM KÄRLEKEN TILL SMIDE

Utställningen berättar om järnets formbarhet och kärleken till smide. Utmaningen som gavs till nio smeder från Uppsala, Gävleborg och Dalarna var: Vad kan man göra av 7 kg järn? Projektet vill visa på järnets unika egenskaper och hur dagens smeder tar sig an järnets formbarhet och utmaningar utifrån sin passion till smidet. Utställningen är ett samarbete mellan hemslöjds konsulenter på Upplandsmuseet, Dalarnas hemslöjdsförbund och Region Gävleborg. Den är finansierad genom medel från Statens kulturråd, Nämnden för hemslöjdsfrågor och Region Uppsala. Under 2020 har utställningen turnerat i Region Dalarna (Falugruvas konsthall) samt i Region Gävleborg (Ljusdalsbygdens Museum).

CALLE JULARBO – DRAGSPELSKUNGEN

En minneslåda med föremål, foton, texter och musik som kan väcka minnen till liv och vara utgångspunkt för samtal människor emellan. Målgruppen för minneslådan är daglediga seniorer som möts på träffpunkter, i studiecirklar, på seniorboende eller på äldreboende samt personer med demenssjukdom. Minneslådan har utvecklats i ett nära samarbete med Håkan Petterson, grundare av Jularbomuseet i Rasten.

BERÄTTARSKÅPEN

Berättarskåpen är ett samarbete mellan Länsbibliotek Uppsala och Upplandsmuseet.

Det är två större utställningsskåp som innehåller föremål och bilder som syftar till att stärka barns berättande i åldrarna 5–11 år. Berättarskåpen är mycket uppskattade inslag i bibliotekens barn- och ungdomsverksamhet och har under året turnerat på bibliotek runt om i länet.

PÅ JÄRNETS TID I LÖVSTABRUK

Utställningen *På järnets tid i Lövestabruk*, har visats i Leufsta Bruksarkiv i Lövestabruk i Tierps kommun. Med bilder, föremål och modeller skildrar utställningen naturförutsättningarna, tekniken, industribebyggelsen och produktionen. Utställningen har visats vid de reguljära bruksvisningarna och för bokade grupper.

PROGRAMVERKSAMHET

Programverksamheten är ett komplement till museets utställningar, museifilialer och miljöer. Under vår och sommar har stora delar av det planerade programmet ställts in. I stället har digitala visningar och filmer erbjudits. På Disagården har visningar genomförts utomhus under juli och augusti. Under hösten hölls öppna visningar på Akademikvarnen med särskilda restriktioner för att garantera allas säkerhet. I december hölls julvisningar på Walmstedtska gården med max 5 personer per visning.

DIGITALA SATSNINGAR

För att kompensera alla inställda program har ett antal digitala satsningar gjorts. Bland annat kortare visningar av museets utställningar och museifilialer. Årets stora programdagar Långfredagslaget 500 år, midsommarafton på Disagården, Kulturnatten och program kopplat till utställningen *Fristad* omarbetades till digitala program som fick bra spridning i museets kanaler.

MUSEIBUTIKEN

I Museibutiken erbjuds ett brett urval av produkter som knyter an till Upplandsmuseets utställningar och verksamhet. Alla produkter är utvalda med hänsyn till miljö och människa.

Till den digitala Kulturnatten producerades en film med Arya Aramnejad, musikskapare, sångare och producent från Iran, Stockholms fristadsstipendiat. Foto Frida Gereonsson.

Våra profilvaror har tagits fram med inspiration från föremål som går att finna i museets samlingar och är populära som presenter.

NYTT SAMARBETE MED UPSALA NYA TIDNINGS WEBBSHOP

Under hösten startade Museibutiken ett samarbete med Upsala Nya Tidnings webbshop. Genom detta samarbete blir produkter från Upplandsmuseets egna produktserier, samt böcker från vårt eget förlag, tillgängliga som beställningsvara hos Upsala Nya Tidnings webbshop.

Upplandsmuseets publika aktiviteter för barn och vuxna*	Antal tillfällen
Visningar/guidningar	127
Vandringar, t.ex. stads- kultur- eller konstvandringar	10
Teater-, musik- eller dansföreställningar	1
Filmvisningar	1
Kurser/studiecirkel	17
Workshop, prova på-aktiviteter	24
Övrig programverksamhet	2
Övrig programverksamhet utanför museet och museifilialerna	1

*Tabellen visar program riktade mot allmänheten.

Samarbetet har fallit väl ut och vi kommer att komplettera med fler produkter framöver. Försäljningen genom Upsala Nya Tidnings webbshop fungerar även som ett sätt att nå ut till våra besökare/kunder då museet hållit stängt under en period. I paketen vi skickar vi med en hälsning samt museets programblad.

FRILUFTSMUSEET DISAGÅRDEN

Friluftsmuseet Disagården i Gamla Uppsala har varit ett populärt besöksmål i år. Redan under april märktes ett ökat intresse från besökare. Beslut togs därför om att hålla helgöppet även under maj, vilket är en månad tidigare än vanligt. Disagårdens utomhusmiljö har fungerat som en träffpunkt för många. En säker och trevlig plats att träffa släkt och vänner på. På grund av Corona har alla programdagar ställts in under sommaren, men under juli och augusti genomfördes dagliga visningar utomhus och under helgerna var inomhusmiljöer öppna. För att kompensera inställda programdagar och öka tillgängligheten producerades ett antal digitala filmer, bland annat en digital visning av en av manbyggnaderna, dvs. bostadshusen. Visningen kunde ses på museets hemsida eller via QR-kod utanför huset. Tillsammans med Institutet för språk och folkminnen gjordes en film om midsommarnattens magi. Det gjordes även fyra korta filmer med en barnguide. Filmerna har varit uppskattade. Den vanligtvis intensiva skolverksamheten under maj fick ställas in men under hösten var skolverksamheten igång, dock med olika anpassningar. Nytt för i år var att Disagårdens djurbestånd utökades med ännu en lantras, Jämtgetter. De blev väldigt populära!

PROFESSORSHEMMET I KULTURKVARTERET WALMSTEDTSKA

Museimiljön är ursprungligen en privatbostad och har därmed i grunden rätt trånga ytor, vilket satte ramar för den verksamhet som kunde bedrivas under 2020. Vi begränsade gruppstorlekar för skolgrupper och ställde in publik verksamhet under våren. Under sommaren testade vi gruppstorlekar genom ett samarbete med Årummets konstkolle som drivs av Uppsala konstnärsklubb i huset intill. I september bjöds publiken in i litet format till de nyrenoverade uthusen i Kulturkvarteret Walmstedtska, vilka hyser Uppsala konstnärsklubb och Uppsala författarsällskap. Upplandsmuseet arrangerade i samband med detta två uppskattade minivandringar runt kvarteret, där en museipedagog och en bebyggelseantikvarie gemensamt berättade om husens historia och de människor som bebott dem. Det var ett lyckat format som alternativ till visningar inomhus. Till julsången gjordes en satsning på att ta emot skolgrupper och små öppna visningar för allmänheten med max 5 personer per tillfälle. Reserestriktioner infördes för skolor i december vilket begränsade antalet skolklasser som kunde ta sig till museivåningen för en visning. De få personer som kunde delta i de öppna julvisningarna uttryckte stor tacksamhet för att kulturella coronaanpassade aktiviteter arrangerades av oss.

Disagården 2020	Barn/elever	Vuxna	Totalt
Bokade grupper	85	92	177
Grupper på egen hand	147	67	214
Öppna visningar	276	568	844
Enskilda besökare			9 739
Totalt	508	727	10 974

MAGASINET

Upplandsmuseets föremålsmagasin ligger i Morgongåva. Där pågår daglig verksamhet i form av vård, skanning och registrering av Upplandsmuseets samlingar. I magasinet tas besökare och grupper emot för olika typer av visningar. Under året har vi, precis som många andra fått ställa in och ställa om. Besökare kunde rent fysiskt inte tas emot i magasinet, bokade visningar och föredrag

Disagårdens nya lantras, Jämtget. Förutom att glädja besökare hjälpte de till med att rensa sly. Foto Frida Gereonsson.

fick ställas in. Vi började fundera på hur vi på ett bra sätt skulle kunna nå ut till de grupper som normalt besöker oss, men även då få möjlighet att nå fler, kanske på nya sätt? Vi övergick till att bli mer digitala än analoga. Möten, visningar och samtal kring samlingsförvaltning fick flytta över till digitala plattformar, med bra resultat.

PEDAGOGIK

BARN- OCH UNGDOMSVERKSAMHET

Den pedagogiska verksamheten har bedrivits i museets lokaler och ute i regionens kommuner. Upplandsmuseets pedagoger arbetar aktivt med barn- och ungdomsverksamhet både under skoltid och fritid. Här ingår pedagogiska program som är knutna till museets utställningar, friluftsmuseet Disagården eller professorshemmet i Walmstedtska gården. Tillsammans med lärare och elever görs även fördjupade projekt ute i skolan, i form av skapande skola eller andra specifika satsningar.

Till utställningen "Fristad – ett svar på förföljelse och förtryck" hölls några öppna visningar under hösten. Foto Katja Jabn.

Klostergatan 2. Kungl. Gustav Adolf Akademiens byggnad i Uppsala. Foto Olle Norling.

BARN- OCH FAMILJEPROGRAM I AKADEMIKVARNEN

Under sportlovet arrangerades program för barn och familjer med samiskt tema, en clownföreläsning och prova på-tillfällen för samisk slöjd i samarbete med Samiska föreningen i Uppsala. Museet var stängt under påsklovet men hade återöppnat när det var dags för Kulturlov i oktober. Vi gjorde flera korta visningar i smågrupper i museets basutställningar och två kortare stadsvandringar. Flera tappra barn och föräldrar deltog i dessa med glatt humör trots regn. För att stimulera barn och vuxna att upptäcka museet på egen hand, när vi haft färre aktiviteter och barnutställningen varit stängd, så tog vi fram upptäcksspår i Vårt Uppsala och Tiden i rummet. Dessa kompletterades också med ett upptäckarspår i kvarteret runt domkyrkan i två svårighetsgrader.

REGIONAL VERKSAMHET OCH VANDRINGSUTSTÄLLNINGAR

I museets regionala verksamhet ingår både vandringutställningar och pedagogiska program i skolornas närmiljö. Under året har museets pedagoger arbetat med att nå ut till de skolor som inte har möjlighet att besöka museibygnaden eller

någon av dess filialer. I oktober gjordes en riktad satsning i Tierp och Östhammars kommuner där samtliga skolor erbjöds att boka in ett skolprogram på temat: forntid, medeltid och mänskliga rättigheter. Museets pedagoger arbetar också med föreläsningar för pensionärsföreningar, äldreboenden och hembygdsvänningar. Berättarskåpen, som är ett samarbete mellan Länsbibliotek Uppsala och Upplandsmuseet, har under året turnerat runt bland förskolor, bibliotek och skolbibliotek i regionen.

TILLGÄNGLIGHET

Under hösten arrangerades en syntolkad visning av utställningen Utopi på prärien i samarbete med Synskadades riksförbunds lokalföreningar. De digitala visningar och program som har producerats under året har varit ett sätt att jobba med tillgänglighet till våra berättelser, föremål och utställningar i en tid av begränsad tillgänglighet till våra fysiska rum.

PEDAGOGIK/PROGRAM TILL TILLFÄLLIGA UTSTÄLLNINGAR (AKADEMIKVARNEN)

Programverksamheten kopplad till den tillfälliga utställningen I fotografiets tid – Resor i Sápmi an-

Upplandsmuseets lunchrum. Bild tagen i samband med dokumentationen "Ställa in – ställa om". Foto Olle Norling.

ordnades i samarbete med Samiska föreningen i Uppsala. Förutom den välbesökta vernissagen kunde sporlovslediga barn jobba med samisk slöjd och gå på en clownföreläsning med en samisk skådespelare. Eftersom museet var stängt stora delar av utställningsperioden filmades några digitala visningar i utställningen. Mot slutet av utställningsperioden hade museet öppnat igen och under utställningens sista helg arrangerades två öppna visningar.

Kulturnatten blev i år digital och därför producerades tre filmer i anslutning till utställningen där fristadsstipendiater läser och sjunger sina verk, samt en filmad visning av utställningen. Det gjordes även ett digitalt panelsamtal som handlar om vad som händer med kreativiteten i en fristad. Panelsamtalet producerades av Upplandsmuseet i samarbete med Uppsala kommun.

FOTOGRAFISKA VERKSAMHETEN

Upplandsmuseets fotograf har under 2020 arbetat med löpande interna och externa bildbeställningar och fotograferingar, de externa bildbeställningarna har varit fler än vanligt under pandemin. Ett antal av dessa har varit mycket omfattande avsedda för offentliga utsmyckningar i exempelvis restauranger samt trapphus och hissar vid nybyggnationer.

Fotograferingar har utförts inom projektet "Ställa in – ställa om", Upplandsmuseets dokumentation om Coronakrisen i vardagen, samt till den kommande utställningen om runstenar samt till den nyligen utkomna boken om Kungliga Gustav Adolf Akademiens fastighet på Klostergatan 2.

PUBLIKATIONER OCH PUBLICERINGAR

Avdelning Forskning har under 2020 bidragit med både vetenskapliga och populärvetenskapliga artiklar, sex artiklar på svenska och fem på engelska.

På avdelning Arkeologi har avrapporteringen av arkeologiska projekt skett löpande under året i form av rapporter och skrivelser. Dessa finns att ladda ner på Upplandsmuseets hemsida.

Påskris med ulltassar, tillverkat i samarbete med Almunge och Magelungens skolor, inom projektet "Slöjd Håller!". Foto Marie Fagerlind.

HEMSLÖJD

Det läge som pandemin påtvingat oss har naturligtvis påverkat Hemslöjdskonsulenternas verksamhet under 2020. Många kurser blev inställda eller flyttade, slöjdhandledarutbildningens senare del flyttades till våren 2021, deltagandet på den planerade Ull- och smidesmarknaden i Österbybruk blev inställt och de populära slöjdträffarna på Kaniken anpassades för att minska risken för smittspridning. En annan konsekvens var också att delar av verksamheten flyttade över till digitala forum (läs mer under rubrik Digitalisering av hemslöjdsverksamhet).

HEMSLÖJD I UPPSALA LÄN

Hemslöjd är en kulturform som lockar många, både utövare och åskådare. Med slöjdens kunskap kan du göra egna val som bidrar till ett hållbart samhälle, både på ekonomiskt, socialt och ekologiskt plan. Slöjden kan knyta kontakter över språk och kulturgränser. Hemslöjd är ett kulturområde inom Kultursamverkansmodellen och dess främsta uppdrag är att främja och utveckla hemslöjd i regionen. Hemslöjdskonsulenterna i Uppsala har huvudsakligt fokus på barn och unga, hållbarhet, kunskapsförmedling samt på att stötta och utveckla näringsverksamma slöjdare. Arbetet sker främst på ett strategiskt plan och i största möjliga mån med ett tvärkulturellt perspektiv. Det består bland annat av rådgivning, fortbildning, utställningar, seminarier och nätverksbyggande. För att få en bred spridning samarbetar vi med ideella föreningar, professionella utövare, studieförbund, kommuner, näringsliv, skolor, olika kulturinstitutioner samt hemslöjdskonsulentverksamheter runt om i landet.

I Region Uppsala finns två konsulenter fördelade på 175% tjänst. Hemslöjdskonsulenterna i Region Uppsala (LHK) har Upplandsmuseet (UM) som huvudman.

SLÖJD FÖR BARN OCH UNGA

I slöjdverksamhet riktad till barn och unga sker arbetet både på praktiskt och strategiskt plan. Vi strävar efter att så många som möjligt i målgruppen ska känna till och ha tillgång till hemslöjd

Löslöjd med samiskt tema kopplat till utställningen "I fotografiets tid – Resor i Sápmi". Foto Marie Fagerlind.

både i skola och på fritiden. Arbetet sker främst genom regionala och lokala nätverk, kultursekreterare, bibliotek, skolor och fritidsverksamheter. Vi utbildar och handleder slöjdare och pedagoger som vill verka inom barns skola och fritid.

Exempel på aktiviteter:

- Slöjdhandledarutbildningen, en pedagogisk utbildning med fokus på slöjd och skapande med syfte att inspirera och utbilda vuxna som har dagliga kontakter med barn och unga. De utbildade slöjdhandledarna finns över stora delar av regionen, där de leder egna kurser, skapande skola, kulturskola mm. Främst riktar sig utbildningen till arbete med barn och unga men slöjdhandledare arbetar även med andra intresse- och åldersgrupper.
- Hemslöjd med barn och unga på fritiden.Handledning och utbildning av pedagoger som arbetar inom Uppsala kommuns kulturskoleverksamhet.
- Hemslöjd i skolan. Samarbete med pedagoger i grundskola under rubriken Slöjd håller.
- Nätverket Kulturkraft som samlar kulturkonsulenter inom Region Uppsala, där vi samarbetar och utbyter erfarenheter kring aktuella projekt och aktiviteter riktade till barn och unga.

Exempel på samarbetspartners under året är Region Uppsala, Uppsala, Tierps och Östhammars kommuner, Magelungen skola, Studieförbundets kulturskoleverksamhet och yrkesverksamma slöjdare. Totalt har våra aktiviteter nått 240 barn.

HÅLLBARHET

Slöjd är en resurshushållande verksamhet som använder ett fåtal naturliga material. Inom slöjden används beprövade hantverksmässiga tekniker som är lättillgängliga för många. Med slöjd som metod kan också olika gemensamhetskapande aktiviteter medverka till att människor från olika grupper möts.

SLÖJD HÅLLER – MED DINA HÄNDER KAN DU GÖRA SKILLNAD

Slöjd håller är ett koncept som drivs av Sveriges hemslöjdskonsulenter. Syftet är att inspirera till att använda enkla redskap, energisnåla tekniker och återanvända naturliga material. Genom kunskap kan egna val som bidrar till ett mer hållbart samhälle göras.

Under 2020 genomförde LHK aktiviteter i det läns/regionsövergripande samarbetet *Slöjd håller* i form av en gemensam temavecka med fokus på *Slöjden som hållbar resurs* kopplat till FN:s globala hållbarhetsmål - Agenda 2030.

Exempel på aktiviteter:

- Deltagande i nationell konferens med fokus strategisk slöjd i relation till Agenda 2030
- Metodutveckling – *Slöjd håller* i samarbetet mellan hemslöjdskonsulenter i tvärlänen, Göteborgs universitet, Nämnden för hemslöjdsfrågor
- Genomförande av aktiviteter i form av en regionsövergripande temavecka med fokus på *Slöjden som hållbar resurs*
- Lärarfortbildning med fokus på återbruk och resurshushållning

Samarbetspartners har varit Nämnden för hemslöjdsfrågor, Göteborgs universitet, Hemslöjdskonsulenter i Gävleborg, Dalarna, Örebro, Västmanland och Värmland, samt slöjdföretagare.

KUNSKAPSFÖRMEDLING

Intresset och efterfrågan från omvärlden för naturmaterial, traditionella tekniker och strävan efter en mer hållbar livsstil ökar. Vi har arrangerat kurser, föreläsningar och workshops som möjliggör att kunskaper om immateriella kulturarv lever vidare och utvecklas.

Exempel på aktiviteter:

- Vandringsutställningen 7 kg järn, med fokus på det immateriella kulturarvet järnsmede. Utställningen startades upp 2017 som ett projekt och har därefter varit aktivt genom nätverksbyggande, seminarier, vandringsutställningen 7 kg järn, kunskapsförmedling och skapandeaktiviteter.
- Utbildning för yrkesverksamma slöjdare och hantverkare bland annat genom konsultsamarbetet Kulturella Kreativa Händer i Mälardalen (KKHiM)
- Öppen slöjdverkstad, föreläsningar på bibliotek, slöjd för pedagoger och intresserad allmänhet, kurser.
- Informationssatsning på hemsida samt sociala medier.

Exempel på samarbetspartners: Hemslöjdsförbundet i Uppsala län, Studieförbundet vuxenskolan, Uppsala universitet, lokala hantverksföreningar och företag, Sörmlands museum samt nationellt samarbete med Dalarna, Gävleborg, Sörmland, Västmanland, Värmland, Örebro och Stockholms län/regioner.

HEMSLÖJD SOM NÄRINGSREN

Hemslöjdsområdet har i uppdrag att främja yrkesverksamma slöjdare. Detta görs långsiktigt och med ett tvärperspektiv främst genom nätverkande, seminarier och utbildningar. Under året har vi engagerat, utbildat och samverkat med cirka 100 yrkesverksamma slöjdare genom utställningen 7 kg järn och regionssamarbetet Kulturella Kreativa händer i Mälardalen.

Exempel på samarbetspartners: Dalarna, Gävleborg, Sörmland, Västmanland, Värmland, Örebro och Stockholms län/regioner, Stiftelsen Österbybruks herrgård, Studieförbundet Vuxenskolan, lokala hantverksföreningar och företag.

Slöjd genom digitala kanaler när vi inte kunde mötas fysiskt. Foto Marie Fagerlind.

KANIKEN – SLÖJDENS VERKSAMHETSLOKAL

Verksamhetslokalen i Kaniken är anpassad för slöjd, föreläsningar och workshops. Lokalen, som ligger i centrala Uppsala, är en betydelsefull mötesplats för regionens och Uppsalas slöjdintresserade allmänhet. Lokalen används till publika arrangemang, utbildningar och föreläsningar. I lokalen arrangeras regelbundet aktiviteter i egen regi men även i samarbete med Uppsala hemslöjdsförening, Hemslöjdsförbundet i Uppsala län, Ull i Uppland, Upplandslin, Studieförbundet Vuxenskolan, Bruksmederna med flera.

REGIONAL SATSNING

”RUM FÖR SLÖJD”

Under 2020 påbörjades ett samarbete med Östhammars kommuns Biblioteksverksamhet.

Målet med samarbetet är att stödja Biblioteksverksamheten i Östhammars kommun i att utveckla kreativa mötesplatser på kommunens fem bibliotek. Genom detta arbete utformar vi en modell för vidare samarbeten i regionens övriga kommuner.

DIGITALISERING AV HEMSLÖJDSVERKSAMHETEN

Som en konsekvens av Coronasituationen utfördes delar av hemslöjdens uppdrag under året på distans via digitala kanaler.

Exempel på aktiviteter:

- Delar av Slöjdhandledarutbildningen
- Delar av arbetet med Rum för slöjd
- Samarbetet Kulturella Kreativa händer i Mälardalen förlade sin träff helt digital med föreläsare från både England och Sverige.
- Samarbetet Slöjd håller med aktiviteten Hållbarhetsvecka presenterades digitalt under hösten 2020
- Hemslöjdskonsulenter på Upplandsmuseet har startat en egen Youtubekanal. Under året har vi presenterat 12 egna produktioner.

Digitala medier har under året fungerat som ett komplement och stöd för att sprida delar av verksamheten. Det har under året delvis lett till ökad tillgänglighet och spridning av slöjden. Vi ser att digitala forum inte kan ersätta det fysiska mötet utan är ett komplement i överföring, förståelse och utveckling av det immateriella kulturarvet.

ÖVRIG VERKSAMHET

UPPLANDSMUSEET OCH UPPLANDS FORNMINNESFÖRENING OCH HEMBYGDSFÖRBUND

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund är det regionala förbundet för hembygdsrörelsen i Uppsala län. 81 hembygdsföreningar och närmare 500 enskilda medlemmar är anslutna till förbundet. Upplandsmuseum svarar för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds kansli, medlemsregister och redaktion. Antikvarierna håller normalt kontakt med föreningarna genom personliga besök, föredrag och rådgivning. Pandemin under året har dock avsevärt påverkat möjligheten till fysiska möten. Museets samtliga avdelningar står till hembygdsrörelsens förfogande. Det innebär att föreningarna kan få råd om underhåll av byggnader, föremåls- och fotosamlingar samt pedagogisk verksamhet.

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund startade året traditionsenligt med Vinterting, första söndagen i februari. Där delades såväl stipendier som Disa Gilles pris för föredömligt arbete ut. På programmet stod också ett intressant föredrag om Upplandsmuseets inventering av runstenar. Den stora skaran deltagare fick dessutom njuta av mycket välspelad folkmusik, framförd av Leif Alpsjö och George Talbot som fick Blankfeltstipendier år 2019. Det skulle visa sig bli det enda fysiska möte som kunde ordnas under 2020.

När pandemin slog till i mars övergick förbundet snabbt till digitala möten för styrelsen för att göra det bästa möjliga av situationen. Mycket arbete har sedan lagts på att lära medlemmar delta i den typen av möten och att bistå föreningarna med råd om hur de kan agera under de nya förhållandena.

Årsmötet sköts upp från april till oktober och genomfördes då digitalt. Även stämman för enskilda medlemmar hölls på samma sätt i november. Under hösten ordnades en digital föreläsningsserie på temat "Bebyggelsehistoria och byggnadsvård i Uppland". I samarbete med Länsforskningsrådet i Uppsala län genomfördes också det traditionella seminariet "Uppland i forskningen" online i november.

I slutet av året utgavs årsboken UPPLAND 2020 med Herman Bengtsson som redaktör. Den innehöll, utöver rapporter från hembygdsföreningarnas verksamhet, tio artiklar: "Gårdstomten i Uppland" av Tommy Kuusela, "Bankböcker, tidningar och klockor i en uppländsk dagbok från 1830-talet – eller historia inifrån och ut" av Britt Liljewall, "Lagga medeltida prästgård" av Sven-Erik Pernler, "Det svarta guldet. Om kolning på Gräsö" av Björn Hagelin, "Gustav Vasa och arvskiftet kring Venn-garns slott" av Johanna Nybelius, "Ett tidsskutt till Jedvard Blåräv. Gestaltad medeltid för barn i Klosterparken i Uppsala" av Tina Rodhe och Pia Bengtsson Melin, "Försvunna byar i västra Uppsala" av Hans Göthberg, "Vid och bortom stadsdiktet. Spår efter ett gränsområde i Uppsala" av Linda Qviström, "Små guldorn i en stor bildskatt. Kabinettsfotografier i Upplandsmuseets samlingar" av Camilla Löf och "Coronakris som vardag" av Cecilia Bygdell.

Upplandsmuseum och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har ett avtal som reglerar fondförvaltning, administrativa tjänster, redaktionellt arbete, förlagsverksamhet, försäljning samt museiservice till förbundet. Upplandsmuseum förvaltar och svarar för vård och underhåll av byggnadsminnet Kvekgården som ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

I Upplandsmuseets styrelse representerades förbundet av en ordinarie ledamot, Marie Andersson, och en suppleant, Kerstin Forss. Landsantikvarien är sekreterare i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds styrelse. Upplandsmuseets administrativa chef (tjänstledig under år 2020) Anders Blomqvist är skattmästare i styrelsen.

KVEKGÅRDEN

Museigården och byggnadsminnet Kvekgården i Stora Kveks by utanför Örsundsbro ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Anläggningens status som byggnadsminne kräver hög trovärdighet i utförande samt i val av traditionella material vid fortlöpande åtgärder på byggnaderna. Upplandsmuseum ansvarar för byggnadsvård

Slöjdtips i Coronatider. Under året fick allmänheten en mängd slöjdtips från museets bemsjöds-konsulenter. Här ett vackert och värmande termoskydd. Foto Marie Fagerlind.

den på Kvekgården på uppdrag av och i samverkan med ägaren. Lagunda hembygdsförening har skött delar av det löpande underhållet under året, men med anledning av Coronapandemin har öppethållande, visningsverksamhet och programverksamhet helt fått ställas in under året.

KURSER, SEMINARIER OCH KONFERENSER

Avdelning Forskning har digitalt medverkat vid seminarier, konferenser och workshops under året, i både lokala, nationella och internationella sammanhang.

Den årliga FOMU-nätverksträffen (Forskning vid museer) hölls i januari i Lund på temat "Forskningens roll i en museiorganisation och som process i museernas totala arbete" och arrangerades i samarbete med Kulturen i Lund.

Under 2020 deltog avdelning Samlingar bland annat vid konferensen Samlingsforum, som detta år

hölls digitalt på temat "Människan och samlingen – om etiska frågor i samlingsförvaltningen" samt ytterligare seminarier och möten, både nationella och internationella, bland annat webinarer organiserade av ICOM.

Upplandsmuseets var även under 2020 värd för Uppsala universitets ENES seminarium (Early North European Seminar). Seminariet är en serie om kultur, historia, språk, religion och samhälle i Norden för perioden 500–1500. Sedan starten 2006 har seminarieserien rullat på med sammanlagt 112 spännande och intressanta presentationer, varav endast ett var möjligt att genomföra under 2020.

Museets pedagoger deltar regelbundet i olika nätverk, seminarier och konferenser. Några av dessa är FUISM, Föreningen för pedagogisk utveckling i svenska museer, Kulturkraft, den regionala barn- och ungdomskulturgruppen samt FRI, De svenska friluftsmuseernas samlingsorganisation.

Gamla vattentornet i Östhammar tronar på en höjd intill stadskärnan. Det är en av Östbammars kommuns kulturfastigheter, dvs kulturbistoriskt värdefulla miljöer som ägs av kommunen. Upplandsmuseet har gjort antikvariska värderingar av dessa, som hjälper den fortsatta förvaltningen. Foto Per Lundgren.

BESÖKSSTATISTIK 2020

Fördelning på olika besökskategorier	Akademi-kvarnen	Disagården	Walmstedtska gården	Bibliotek/ Föremåls- magasin	Regional verksamhet	Hemslöjd	Totalt
Enskilda besökare	27 010	10 583	74	1	30 117	315	68 100
Totalt antal skol- och förskolebesök							
Antal personer	1 010	231	205	8	1 110	0	2 564
Antal grupper	50	11	9	1	29	0	100
Övriga grupper							
Antal personer	218	160	29	10	667	97	1 181
Antal grupper	17	14	3	3	39	9	85
Totalt antal skolor och förskolor samt övriga grupper							
Antal personer	1 228	391	234	18	1 777	97	3 745
Antal grupper	67	25	12	4	68	9	185
Totalt antal besökare	28 238	10 974	308	19	31 894	412	71 845

VERKSAMHETENS SPRIDNING I LÄNETS KOMMUNER 2020

Verksamhetsgren	Enköping	Heby	Håbo	Knivsta	Tierp	Uppsala	Älvkarleby	Östhammar
Forskning	•	•		•		•		
Insamling av bild och föremål	•	•				•		•
Arkeologiska undersökningar	•		•		•	•		
Rådgivning inom kulturhistoria och kulturmiljö till allmänhet och fastighetsägare	•	•	•	•	•	•	•	•
Utredningar, inventeringar, dokumentation		•			•	•		•
Antikvarisk medverkan	•	•		•	•	•		•
Vandringsutställningar, studielådor				•	•	•		
Utställningar, övriga					•	•		
Pedagogisk verksamhet	•		•		•	•		•
Föredrag, stads- och fältvandringar	•	•	•	•	•	•		•
Hemslöjdskonsulenternas verksamhet				•		•	•	•

ÅRSREDOVISNING 2020

MUSEISTIFTELSENS HUVUDMÄN

Stiftelsen Upplandsmuseet är länsmuseum för Uppsala län med Region Uppsala och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund som anslagsgivare och kvarvarande stiftare.

INRE ORGANISATION OCH STYRNING AV VERKSAMHETEN

Upplandsmuseet är organiserat med åtta funktionellt uppdelade avdelningar/ansvarsområden för forskning, samlingar, arkeologi, kulturmiljö, kommunikation, hemslojd, säkerhet och teknik samt administration.

Chef vid museet är landsantikvarien. Vetenskaplig ledare för verksamheten är forskningschefen. Museets ledningsgrupp består av landsantikvarien och avdelningscheferna.

Verksamhetens mål, inriktning och innehåll styrs övergripande genom stiftelsens stadgar, måldokument, de av styrelsen fastställda programmen för kunskapsuppbyggnad, vård och förmedling, långsiktig strategisk plan samt i övrigt genom årlig verksamhetsplan och budget.

STIFTELSEN UPPLANDSMUSEET, LÄNSMUSEUM FÖR UPPSALA LÄN

FLERÅRSJÄMFÖRELSE

Belopp i tkr	2020	2019	2018	2017	2016
Totala intäkter	45 993	42 680	44 109	40 301	39 740
Varav bidrag	38 012	33 955	32 604	31 704	32 257
Resultat	6 604	2 418	2 907	239	683
Balansomslutning	33 046	28 339	25 402	23 602	21 912
Soliditet (%)	81	71	70	63	66
Antal årsarbetare	47	50	52	47	48

FÖRÄNDRINGAR I EGET KAPITAL

	Fritt eget kapital
Belopp vid årets ingång	20 103 999
Årets vinst	6 604 190
Belopp vid årets utgång	26 708 189

RESULTATRÄKNING

Belopp i kr	Not	2020-01-01 2020-12-31	2019-01-01 2019-12-31
Verksamhetens intäkter			
Nettoomsättning		7 981 715	8 725 258
Bidrag	2	38 012 154	33 955 522
		45 993 869	42 680 780
Verksamhetskostnader			
Direkta kostnader		-2 896 356	-2 779 921
Övriga externa kostnader - Personalkostnader	3	-25 606 819	-27 450 137
Av- och nedskrivningar av materiella och immateriella anläggningstillgångar		-180 043	-186 050
		-42 181 639	-43 805 695
Verksamhetsresultat		3 812 230	-1 124 915
Resultat från finansiella poster			
Resultat från övriga värdepapper och fordringar som är anläggningstillgångar		2 533 638	3 288 874
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		260 348	255 768
Räntekostnader och liknande resultatposter		-147	-1 109
		2 793 839	3 543 533
Resultat efter finansiella poster		6 606 069	2 418 618
Resultat före skatt		6 606 069	2 418 618
Övriga skatter		-1 879	0
Årets resultat		6 604 190	2 418 618

STIFTELSEN UPPLANDSMUSEET, LÄNSMUSEUM FÖR UPPSALA LÄN

BALANSRÄKNING

Belopp i kr	Not	2020-12-31	2019-12-31
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>			
Inventarier, verktyg och installationer	4	396 097	472 140
		396 097	472 140
<i>Finansiella anläggningstillgångar</i>			
Andra långfristiga värdepappersinnehav	5	19 416 511	14 588 411
		19 416 511	14 588 411
Summa anläggningstillgångar		19 812 608	15 060 551
Omsättningstillgångar			
<i>Varulager m.m.</i>			
Färdiga varor och handelsvaror		173 010	120 548
		173 010	120 548
<i>Kortfristiga fordringar</i>			
Kundfordringar		749 300	482 097
Aktuell skattefordran		8 120	40 415
Övriga fordringar		40 884	-33 979
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		1 819 705	2 025 107
		2 618 009	2 513 640
<i>Kassa och bank</i>			
Kassa och bank		10 442 800	10 644 477
		10 442 800	10 644 477
Summa omsättningstillgångar		13 233 819	13 278 665
SUMMA TILLGÅNGAR		33 046 427	28 339 216
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital			
Balanserat resultat		20 103 999	17 685 381
Årets resultat		6 604 190	2 418 618
Summa eget kapital		26 708 189	20 103 999
<i>Kortfristiga skulder</i>			
Leverantörsskulder		1 589 551	940 592
Övriga skulder		1 324 555	998 368
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		3 424 132	6 296 257
Summa kortfristiga skulder		6 338 238	8 235 217
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		33 046 427	28 339 216

NOTER

Not 1 Redovisnings- och värderingsprinciper

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med årsredovisningslagen och BFNAR 2012:1 Årsredovisning och koncernredovisning (K3). Principerna är oförändrade jämfört med föregående år.

Materiella anläggningstillgångar

Materiella anläggningstillgångar redovisas till anskaffningsvärde med avdrag för ackumulerade avskrivningar och eventuella nedskrivningar. Tillgångarna skrivs av linjärt över tillgångarnas bedömda nyttjandeperiod. Följande nyttjandeperioder tillämpas:

	Antal år
Inventarier	5,8,10
Bilar	8

Varulager

Varulagret är upptaget till det lägsta av anskaffningsvärdet och verkligt värde.

Fordringar

Fordringar har upptagits till de belopp varmed de beräknas inflyta.

Finansiella instrument

Finansiella instrument värderas till verkligt värde efter marknadsvärdet.

Övriga tillgångar, avsättningar och skulder

Övriga tillgångar, avsättningar och skulder har värderats till anskaffningsvärden om inget annat anges nedan.

Intäktsredovisning

Inkomsten redovisas till det verkliga värdet av vad som erhållits eller kommer att erhållas. Företaget redovisar därför inkomsten till nominellt värde (fakturabelopp) om ersättningen erhålls i likvida medel direkt vid leverans. Avdrag görs för lämnade rabatter.

Tjänsteuppdrag och entreprenadavtal

Uppdragsinkomster och uppdragsutgifter för uppdrag till fast pris redovisas som intäkt när arbetet är väsentligen fullgjort (färdigställandemetoden).

UPPLYSNINGAR TILL ENSKILDA POSTER

NOT 2 Bidrag	2020	2019
<i>Övriga rörelseintäkter uppdelade på intäktslag</i>		
Kultursamverkansmodellen, Region Uppsala	24 212 800	23 855 000
Kultursamverkansmodellen, Statligt	5 460 000	5 376 000
Lönebidrag	1 635 907	2 205 462
Riksantikvarieämbetet	510 735	504 377
Constance Andersson	4 000 000	750 000
Forskningsbidrag	140 385	866 440
Övriga	2 052 327	398 242

Bokslutsdisposition upplösning från balansräkning CA bidrag från förutbetalda intäkter. Övriga bidrag består av projektbidrag m.m

NOT 3 Medelantal anställda **2020** **2019***Medelantal anställda*

Medelantalet anställda bygger på av stiftelsen betalda närvarotimmar relaterade till en normal arbetstid.

Medelantal anställda har varit	47	50
varav kvinnor	29	29

NOT 4 Inventarier, verktyg och installationer **2020-12-31** **2019-12-31**

Ingående anskaffningsvärde	1 667 228	1 407 138
Inköp	0	260 090
Försäljningar/utrangeringar	104 000	0
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	1 771 228	1 667 228
Ingående avskrivningar	-1 195 088	-1 009 038
Årets avskrivningar	-180 043	-186 050
Utgående ackumulerade avskrivningar	-1 375 131	-1 195 088
Utgående redovisat värde	396 097	472 140

NOT 5 Andra långfristiga värdepappersinnehav **2020-12-31** **2019-12-31**

Ingående anskaffningsvärde	14 588 411	11 671 400
Inköp	0	0
Försäljningar/utrangeringar	4 828 100	2 917 011
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	19 416 511	14 588 411
Utgående redovisat värde	19 416 511	14 588 411

NOT 6 Väsentliga händelser efter räkenskapsårets slut

Under 2020 har pandemin Covid 19 brutit ut. Stiftelsen har som i stort sätt samtliga museer drabbats negativt av pandemin. För Upplandsmuseets del har det inneburit en tillfällig stängning av delar av museets publika verksamhet som allmänna museibesök, bokade visningar och evenemang i museet och hemslöjdens lokaler i Kaniken.

Vid publiceringen av denna årsredovisning är det svårt att bedöma de långsiktiga konsekvenserna av viruset och dess effekter.

NOT 7 Definition av nyckeltal*Soliditet*

Justerat eget kapital i procent av balansomslutning

Upplandsmuseet, Länsmuseum för Uppsala län
adress Drottninggatan 7, 753 10 Uppsala
telefon 018-16 91 00 [hemsida www.upplandsmuseet.se](https://www.upplandsmuseet.se)